

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ ПУАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність аналізу фінансових показників діяльності банку; розглянуто основні методи аналізу прибутку, структуру та механізм проведення фінансового аналізу прибутку на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк». Запропоновано з метою пошуку резервів підвищення ефективності діяльності банку поєднувати декілька методик аналізу фінансових результатів, що дасть можливість менеджерам управляти величиною даної економічної категорії.

Ключові слова: фінансові результати діяльності, прибуток банку, доходи, витрати, фінансовий стан, факторний аналіз прибутку

Вступ. Сьогодні банки у зв'язку із специфікою своєї діяльністю займають особливе місце в ринковій економіці та будучи у тісному зв'язку з усіма її ланками значно впливають на розвиток суспільства та економіки країни.

Аналіз банківської діяльності є певною системою накопичених спеціальних знань, що пов'язані з дослідженням всебічного розвитку, обґрунтуванням планів і управлінських рішень, контролем за їх виконанням, оцінкою досягнутих результатів, а також пошуком можливих резервів підвищення ефективності діяльності банку.

Суть ефективності полягає в тому, що отриманий ефект від діяльності має бути вищим за витрати. Одним з ефектів діяльності банку є прибуток, який характеризує стійкість кредитної установи. Він є джерелом поповнення резервів банку, основою для виплати дивідендів акціонерам, а також стимулює персонал та керівництво банку до розширення операцій, зниження витрат, підвищення доходів та якості послуг.

Функціонування будь-якого банку та його успішна діяльність залежить від уміння приймати рішення, які дають змогу банку забезпечити на належному рівні ліквідність, прибуток та захист від негативного впливу банківських ризиків. За сучасних умов розвитку банківської діяльності головне завдання полягає в пошуку реальних шляхів мінімізації ризиків та отриманні достатніх прибутків для збереження коштів вкладників і підтримання життєдіяльності банку на належному рівні [4].

Постановка завдання. Ефективне управління прибутком банку є однією зі складових фінансового менеджменту, а також загального управління банківською діяльністю.

Особливістю обраної теми дослідження є необхідність пристосування існуючих методів аналізу, прийомів та засобів управління прибутком банку в період виходу економіки з кризи.

Основи управління прибутком банків широко представлені в іноземній та вітчизняній економічній літературі в працях І. Ансоффа, І.А. Бланка, А.Г. Грязнова, Л.М. Красавіна, Л.П. Кролевецької, О.І. Лаврушина, П. Роуза, І. Шумпетера, М. Ерхардта, А. М. Герасимовича, І. М. Парасій-Вергуненка, В. М. Кочеткова та багатьох інших [1-3].

Але невисвітленими залишаються питання щодо удосконалення методичних підходів до аналізу фінансових результатів діяльності банків, що дасть можливість пошуку резервів підвищення ефективності діяльності банку.

Мета статті:

- обґрунтувати методичні підходи до аналізу прибутку комерційного банку;
- дослідити на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк» які саме фактори впливають на формування прибутку банку.

Результати. Економічний аналіз важливого значення набуває за ринкових реформ, коли на перший план виходять економічні методи управління. Економічний аналіз має на меті не лише виявляти хиби, а й розкривати можливості подальшого зростання економіки в цілому та окремих її складових.

Частиною економічного аналізу є аналіз банківської діяльності. Він як і економічний аналіз має на меті пошук та виявлення прихованих резервів для подальшого зростання діяльності банку.

Основною метою аналізу діяльності банку є пошук резервів підвищення ефективності роботи банківської установи, максимізація його прибутку за мінімізації ризику [1, с. 67].

З позиції окремого комерційного банку ставляться такі завдання:

- оптимізація структури активних та пасивних операцій з метою максимізації прибутку;

- контроль за дотриманням установлених НБУ економічних нормативів;

- мінімізація всіх видів банківських ризиків;

- визначення фінансової стійкості банку;

- підтримання його ліквідності та платоспроможності [1, с. 8-9; 2; 3, с. 21-24].

Поставлені завдання вирішуються за допомогою фінансового та управлінського аналізу. Практикою вироблені основні методи фінансового аналізу, серед яких можна виділити такі: горизонтальний, вертикальний (структурний), трендовий, порівняльний (просторовий), факторний, метод фінансових коефіцієнтів (відносних показників) [5].

Аналіз прибутку комерційного банку є складовою частиною аналізу фінансової стійкості банку. Відомо, що будь-яка методика аналізу фінансових результатів діяльності банку починається з аналізу доходів і витрат, а завершується дослідженням формування та використання прибутку комерційним банком.

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками як доходи, витрати та прибуток чи збиток, чистий прибуток. Банківський прибуток формується у результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банку. Прибуток банку – це фінансовий результат діяльності банку у вигляді перевищення його доходів над витратами.

Прибуток банку залежить не лише від різниці між доходами та витратами, а від наявного капіталу банку, що дозволяє постійно збільшувати темпи приросту прибутку. Можна стверджувати, що прибуток та капітал банку є взаємопов'язаними і підкріплюють один одного. Необхідно лише згадати, що нерозподілений прибуток є частиною власного капіталу банку.

Існує безліч методів аналізу фінансових результатів, але основні з них можна подати у т вигляді схеми, що наведена на рис. 1.

Рис. 1. Методи аналізу формування прибутку банку [5].

В процесі наукового дослідження ми використали декілька методів аналізу формування прибутку банку на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк», а саме: факторний аналіз прибутку, вертикальний та горизонтальний аналіз прибутку за видами діяльності, аналіз структурних компонентів прибутку.

До структурних компонентів прибутку можна віднести доходи та витрати, а також подальший їх поділ на процентні та непроцентні.

З метою виявлення резервів підвищення прибутковості банківської діяльності здійснюється комплексний аналіз його доходів та витрат. Завданнями такого аналізу є:

- визначення постатейної структури доходів і витрат та їх динаміки;
- виявлення факторів та визначення ступеня їх впливу на зміну доходів та витрат;
- коефіцієнтний аналіз доходів та витрат;
- аналіз і оцінка рівня доходності банку та розроблення заходів щодо використання резервів підвищення прибутковості банківської діяльності;
- аналіз співвідношення активів, пасивів, доходів та витрат з метою прогнозування фінансового стану комерційного банку [1, с. 348-349; 2].

Доходи банку можна представити таким чином: процентний дохід (доходи за депозити та кредити); комісійний дохід (дохід від операцій, що пов'язані з веденням рахунків та касовим обслуговуванням); чистий торговельний дохід (дохід від торгівлі іноземною валютою та цінними паперами); інші доходи (доходи, що не пов'язані з перерахованими вище операціями).

Така класифікація дозволяє визначити співвідношення процентних та непроцентних (це сума комісійного доходу, чистого торговельного та інших доходів) доходів у структурі всіх доходів банку.

Витрати банку можна розглядати як фінансові та господарські операції, які зменшують активи або збільшують заборгованість банку. Всі витрати банку можна поділити на процентні та непроцентні витрати.

При здійсненні аналізу витрат необхідно:

- вивчити динаміку і структуру витрат;
- вивчити тенденції зростання чи зниження витрат у майбутньому;
- визначення впливу факторів на величину витрат з метою виявлення резервів їх оптимізації [1, с. 374-375].

Групування витрат як і доходів на процентні та непроцентні дозволяє здійснювати співвідношення отриманих саме процентних доходів і здійснених банком тих же процентних витрат. Крім того дозволяє визначити чи прибуток банку є від здійснення процентних операцій, чи від непроцентних.

Нижче у табл. 1. наведені дані стосовно порівняння витрат та доходів банку «Індустріалбанк», а також розраховані коефіцієнти дієздатності та режиму економії.

Таблиця 1.

Загальна оцінка динаміки витрат та доходів банку.

Показник	2009р.	2008р.	Темпи росту, %
Витрати банку	610 071	522 207	116,83
Доходи банку	630 630	661 986	95,26
Прибуток до сплати податку	20 559	139 773	14,71
Коефіцієнт дієздатності (ряд 1 : ряд 2)	0,97	0,79	122,63
Коефіцієнт режиму економії (116,86 :95,26)	x	x	1,226

Розраховано авторами за даними джерела [6]

Як видно з таблиці темпи росту витрат (116,83%) значно випереджають темпи росту доходів (95,26% - доходи за період, що аналізується навіть зменшилися майже на 5%). Витрати на 1 грн. доходу збільшилися з 0,79 грн. до 0,97 грн., темпи росту витрат на 1 грн. доходу становлять 122,63%. Це свідчить про недотримання банком режиму економії, який перевищив (нормативне значення не більше 1) 1 в 1,226 рази.

Крім того, ми проаналізували динаміку, склад та структуру прибутку за 2008-2009 рр., а також провели факторний аналіз прибутку, його залежність від певних чинників.

Нижче наведені дані табл. 2 про склад, динаміку та структуру прибутку «Індустріалбанку».

Таблиця 2.

Динаміка та структура прибутку банку

Показник	2009 рік		2008 рік		Відхилення	
	тис грн.	%	тис грн.	%	Абсолютне	Відносне, %
Чистий процентний дохід	192713	937,37	191326	136,88	1387	100,72
Чистий комісійний дохід	54271	263,98	79476	56,86	-25205	68,29
Чистий торговельний дохід	17187	83,60	106677	76,32	-89490	16,11
Інший прибуток	-243612	-1184,94	-237700	-170,05	-5912	102,49
Прибуток до оподаткування	20559	100,00	139779	100,00	-119220	14,71
Чистий прибуток	4065	x	100059	x	-95994	4,06

Розраховано авторами за даними джерела [6]

Відбулося значне зниження прибутку, майже у 5 разів, з 139779 тис грн. до 20559 тис грн. Аналіз структури прибутку банку показує, що основним джерелом прибутку залишається чистий процентний дохід, який за період, що аналізується значно

збільшився. Значно зменшився чистий торговельний дохід. Від'ємне значення іншого прибутку вважається нормальним явищем, оскільки у формуванні цього прибутку беруть участь статті витрат (наприклад адміністративні витрати, резерв під заборгованість, дохід від участі в капіталі), які не мають аналогів у дохідній частині Звіту про фінансові результати діяльності.

Взагалі формування прибутку комерційного банку є наслідком впливу різноманітних факторів. Це доходи і витрати банку, вплив яких на прибуток та його складові є очевидним і обчислюється за методом прямого рахунку на основі адитивної факторної моделі. Дуже важливими факторами, що обумовлюють суму прибутку до оподаткування, є:

- обсяг капіталу банку;
- рівень ефективності використання активів банку;
- мультиплікативний ефект капіталу;
- рентабельність доходу [1, с.401-405].

Залежність прибутку від названих факторів характеризується мультиплікативною 4-факторною моделлю:

$$\Pi = K * D_a * M_k * P_d, \text{ де}$$

K – капітал; D_a – дохідність активів; M_k – мультиплікатор капіталу; P_d – рентабельність доходу.

За допомогою табл. 3 ми визначили як ці 4 фактори впливають на зміну прибутку до оподаткування. Основа розрахунку – метод ланцюгових підстановок. Оцінюється спочатку загальна зміна прибутку за період, що аналізується, а згодом оцінюється кількісний вплив факторів на зміну прибутку:

- вплив зміни капіталу;
- вплив зміни дохідності активів;
- вплив зміни мультиплікатора капіталу;
- вплив зміни рентабельності активів.

У таблиці 3 наведено розрахунок всіх необхідних показників.

Таблиця 3.

Факторний аналіз прибутку банку до оподаткування

Показник / Умовне позначення	2009 р	2008р.	Абсолютне відхилення				
			Усього	у тому числі			
				капіталу	дохідності активів	Мультиплі- катора капіталу	Рентабель- ності доходу
Показники фінансової звітності:							
Прибуток до оподаткуван- ня, Пр	20559	139779	-119220	12124	1315285	-1334029	-112599
Дохід, Д	630630	661986	-31356	x	x	x	x
Сукупні активи, СА	3899976	3953962	-3563986	x	x	x	x
Балансовий капітал, БК	556593	512170,5	44422,5	x	x	x	x
Розрахункові показники :							

Закінчення табл. 3

Дохідність активів, Да = Д/СА	1,6117	0,1674	1,4497	x	x	x	x
Мультиплікатор капіталу, Мк = СА/БК	7,0069	7,7200	-7,0194	x	x	x	x
Рентабельність доходу, Рд = Пр/Д	0,0326	0,2112	-0,1786	x	x	x	x

Розраховано авторами

Як видно з таблиці приріст прибутку отримано внаслідок приросту капіталу на 12123 тис. грн. та зростання дохідності активів на 1315285 тис. грн. Мультиплікатор капіталу, як і рентабельність доходу, навпаки зменшили можливий приріст прибутку банку, та в результаті прибуток до оподаткування зменшився на 119220 тис. грн.

Ця модель доволі адекватно характеризує зміну прибутку банку і його залежність не лише від доходів та витрат, але й від величини капіталу, доходності активів, рентабельності доходу та мультиплікатора капіталу.

Таким чином можемо стверджувати, що для аналізу фінансових результатів необхідно використовувати декілька методик. Оскільки вони, по-перше, доповнюють одна одну, а по-друге, кожна методика враховує різні фактори, тож їх поєднання, на нашу думку, є неминучим процесом, який призведе до більш якісного управління фінансовими результатами діяльності банку.

Висновки. Як видно з нашого дослідження, існує доволі багато методів та напрямів аналізу прибутку банківської установи. Ми пропонуємо обирати декілька методик управління прибутком та пристосовувати їх до конкретного банку. Оскільки метою дослідження фінансових результатів діяльності банку є виявлення резервів зростання прибутковості банківських операцій і послуг, то необхідно вибрати найбільш ефективну методику та на її основі формувати рекомендації щодо подальшої ефективної діяльності банку.

Необхідно пам'ятати, що управління прибутком банку неможливе без розуміння його структурних елементів. Сьогодні найбільш прийнятним підходом до управління прибутком є комплексний підхід на основі поєднання управління активами, пасивами та прибутком банку, оскільки активи, зобов'язання і капітал банку (який в себе включає частину прибутку) перебувають в нерозривній єдності.

Література

1. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.

2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubooks.com.ua/books/000246/inx.php>

3. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія / В. М. Кочетков. – К.: КНЕУ, 2002. – 238 с.

4. Савіна Л. О. Комплексне управління активами та пасивами комерційного банку / Л. О. Савіна, К. Ю. Дроздова // Сталій розвиток економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/152.pdf
5. Сало І. В. Необхідність аналізу показників прибутку банку І. В. Сало, О. О. Лисянська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_29/10_29_01.pdf
6. Річна фінансова звітність Індустріалбанку за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stockmarket.gov.ua/ua_UA/year_2010/showform/68/64199

Summary. In the paper was proved the necessity of analysis of financial rates of bank activity; there were considered the basic methods for income analysis, the structure and mechanism of financial analysis of income by the example of joint-stock trade bank «Industrialbank». For the purpose of finding working balances for increasing the efficiency of bank activity, there was proposed to combine several methods for analysis of financial results, which will give managers a possibility to control the magnitude of this economical category.

Keywords: financial performance, the bank's profit, revenue, expenses, financial condition, factor analysis of profit

Стаття надійшла до редакції 03.04.2011